

**KOULUTUS
TEKEE
HYVÄÄ.
LÄPI
ELÄMÄN.**

Lähirooka ja ilmasto -julkisissa ruokapalveluissa

Sari Väänänen

Ympäristöosaamisesta alueellinen menestystekijä –hanke

27.4.2020

Pohjois-Savon liitto tukee
maakunnan
menestystä

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Ympäristöosaamisesta alueellinen menestystekijä

- Tavoitteena edistää ympäristövastuullisten tuotteiden ja palveluiden kysyntää ja tarjontaa Pohjois-Savossa
- Hankkeella kehitetään yritysten ja organisaatioiden ympäristövastuullisuutta ja kilpailukykyä
  - Työkaluna mm. Ekokompassi-ympäristöjärjestelmä
- Keskeisenä tavoitteena kehittää yritysten ja julkisten organisaatioiden hankintojen ja alihankintojen vastuullisuutta
- Toteutus 9/2018 – 12/2020, EAKR, Pohjois-Savon liitto

Ammattikeittiöt

- 12 500 ruokaa valmistavaa keittiötä
  - julkisia n. 2 500
- n. 700 milj. annosta/vuosi
  - julkinen sektori 250 milj. annosta/vuosi
- 350 milj. euroa julkisen sektorin elintarvikehankintoihin

Muuttuva ruokapalvelu

Tuotantokeittiöiden koko on kasvanut

Lähiruoka ja suomalainen ruoka vaatimukset

Ruoanvalmistuksen ja suunnittelun avuksi on kehitetty tietoteknisiä sovelluksia

Liha pois ruokalistoilta

Vertikaaliviljely, tunnelikasvatus

Keittiöhenkilöstön määrä vähentynyt (kuljetus- ja jakelutoiminta lisääntynyt)

Ruokahävikin, muiden jätteiden ja energian käytön tarkkailu tehostunut

Erikoistuotteiden tarve kasvanut (mm. rakennemuunnellut tuotteet)

Ruoan hiilijalanjäljen pienentäminen

Sote- ja maakuntauudistus "härdeksi"

Ruoanvalmistus = jakelua, kokoamista

Tiukat kustannuspaineet

Yksityinen ruokapalvelutoimija hoitaa entistä useammin kuntien ruokapalvelut

Erityisruokavalioiden ja etnisten ruokavalioiden suuri määrä > ruokalistat

Ruokaproteiinia ilmasta bakteerien ja aurinkosähkön avulla

Sesonkien huomioiminen

Kasvisaterioiden lisääminen

Säästötoimet kohdistuvat usein ensimmäisenä raaka-ainekustannuksiin

Ammattikeittiöissä tehdään joka päivä päätöksiä,
jotka vaikuttavat ympäristöön!

Voimme itse vaikuttaa:

- Hankintoihin
- Elintarvikevalintoihin
- Hävikkiin
- Jätteen käsittelyyn
- Sähkönkulutukseen
- Veden kulutukseen
- Työskentelytapoihin
- Omaan asenteeseen
- Asiakastyytyväisyyteen
- Asiakkaiden ja itsemme hyvinvointiin: turvallisuus, terveys, ympäristö

?

Hallitusohjelma: Suomi hiilineutraaliksi 2035

Ilmastoystävällistä ruokapolitiikkaa

Keinot

- Ruokajärjestelmän kestävyuden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla.
- Laaditaan kansallinen ilmastoruoka-ohjelma, joka tähtää kulutetun ruoan ilmastojalanjäljen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta.
- Lisätään julkisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa kasvispainotteisen ruoan osuutta. Lihan, kananmunien ja maidon osalta kuntia ohjataan suosimaan suomalaista lähi- ja luomutuotantoa.
- Puolitetaan ruokahävikki vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan tiekartta hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa.

Ruoan terveellisyys ja hygieenisuus ovat ruokatuotannon kestävyuden peruspilareita.

Ympäristövaikutusten hallinta ruoan tuotannossa rakentuu sen päälle.

(Ruokaminimi-hanke, Luke)

Hiilijalanjälki

- tarkoittaa jonkin tuotteen tai toiminnan aiheuttamaa ilmastokuormaa eli sitä, kuinka paljon koko tuotantoketjussa syntyy kasvihuonekaasuja.
- on ilmastovaikutuksiin keskittynyt elinkaariarviointi
- yksikkönä käytetään tapauksesta riippuen tonnia, kilogrammaa tai grammaa
- ilmoitetaan kasvihuonekaasujen yhteenlaskettuna määränä eli hiilidioksidiekvivalenttina, joskus kuitenkin pelkkänä hiilidioksidin määränä

Ruuan ilmastovaikutukset

Elintarvikkeiden ilmastovaikutuksia voidaan vertailla hiilidioksidiekvivalentin avulla. Se kuvaa kasvihuonekaasujen ilmastovaikutusta eli globaalia lämmityspotentiaalia.

Siinä kasvihuonekaasut metaani, dityppioksidi ja hiilidioksidi on muunnettu vastaamaan hiilidioksidin vaikutusta.

Ilmastovaikutus vaihtelee tuotantotavan, tuotanto-olosuhteiden ja laskentatavan mukaan. Sen vuoksi elintarvikkeen ilmastovaikutuksista voidaan laskea vaihteluväli, mutta ei keskiarvoa.

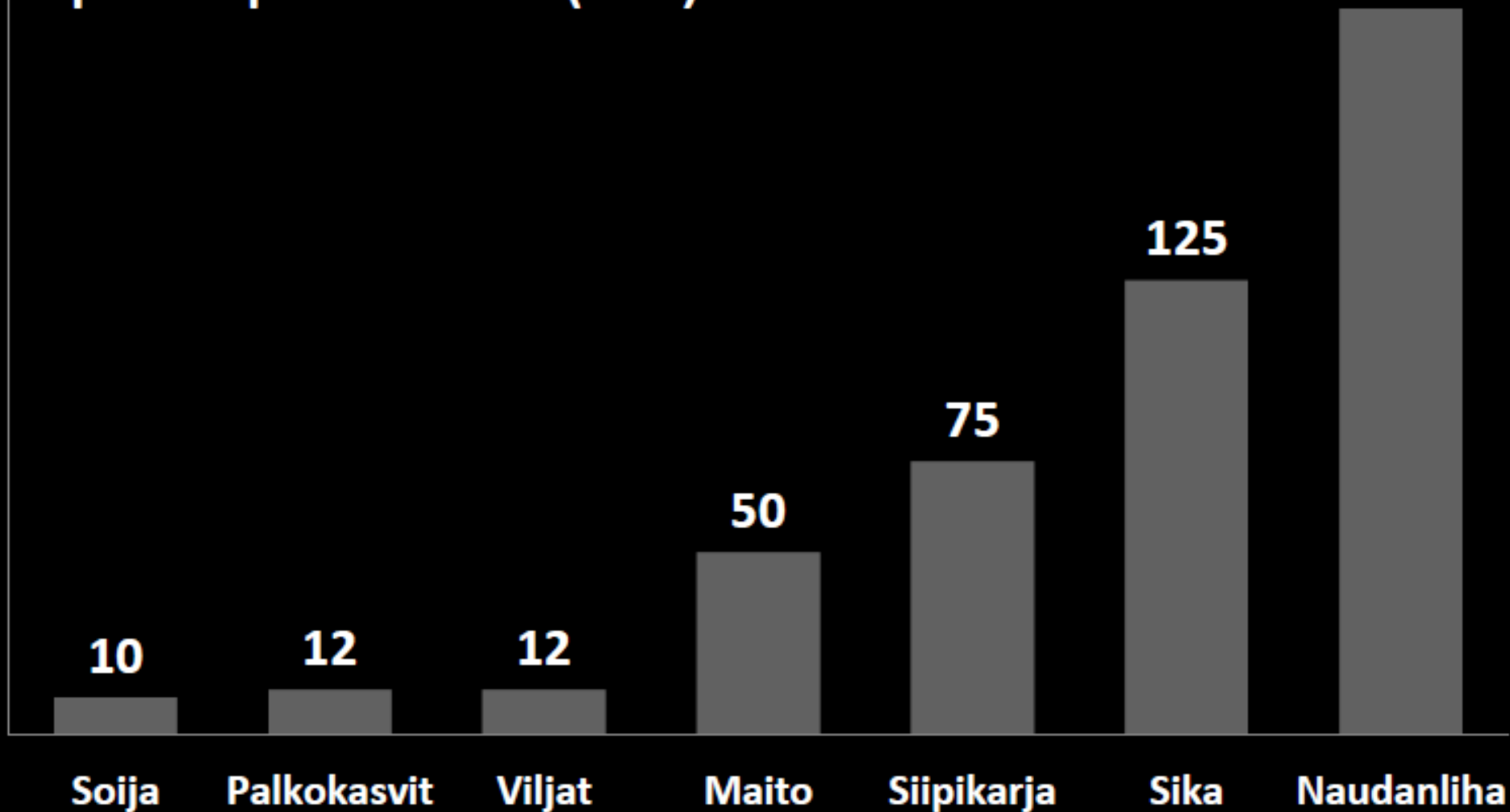
Lounaan ilmastovaikutus on tyypillisesti 1 kg CO₂-ekv.

mittayksikkö kgCO₂-ekv./kg

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuosituksen mukainen ruokakolmiin

Tuotetun proteiinikilogramman vaatima peltopinta-ala (m²)

Ruokapalveluiden ympäristövaikutukset

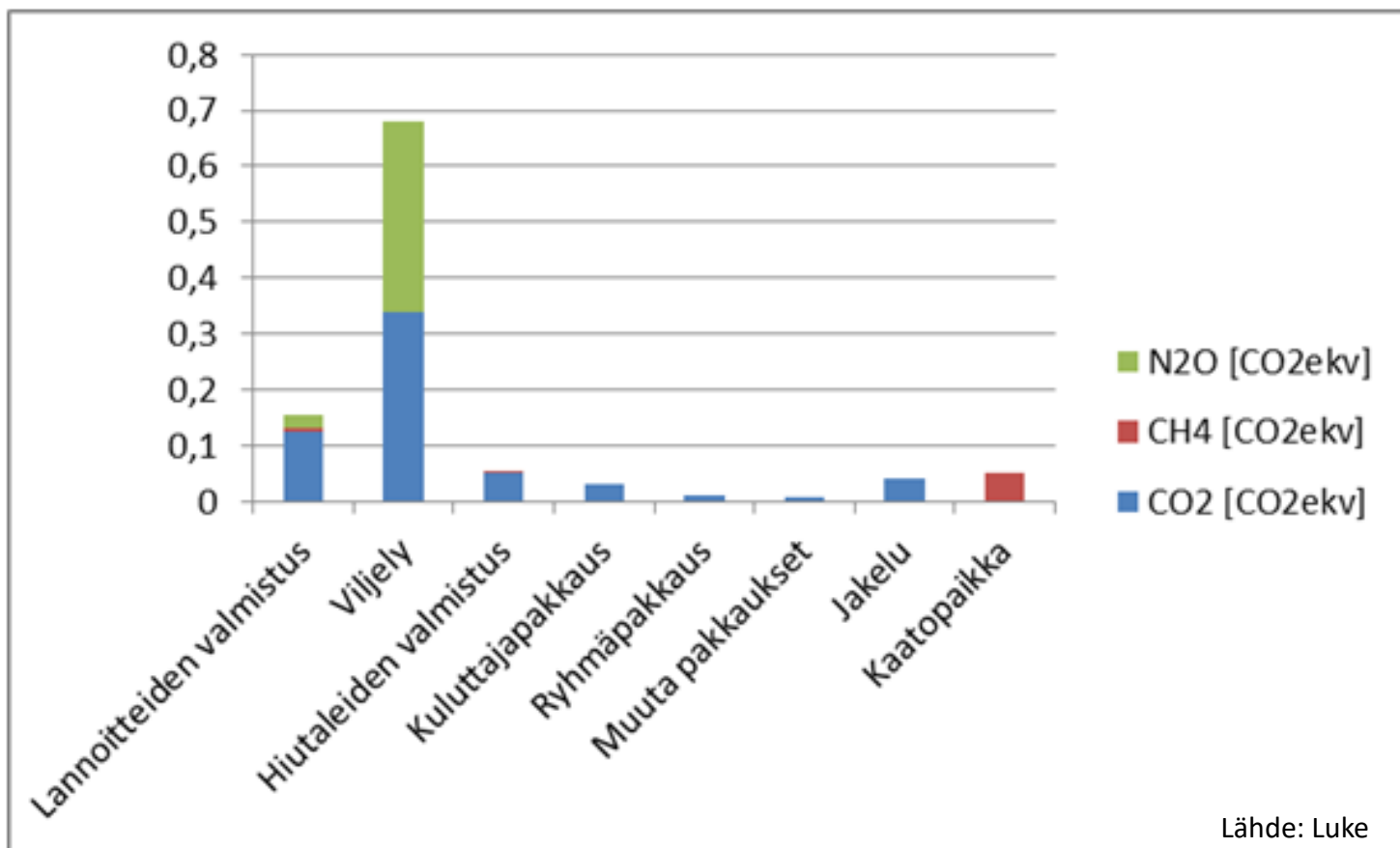
© Meri Elonheimo, EkoCentria, 2010

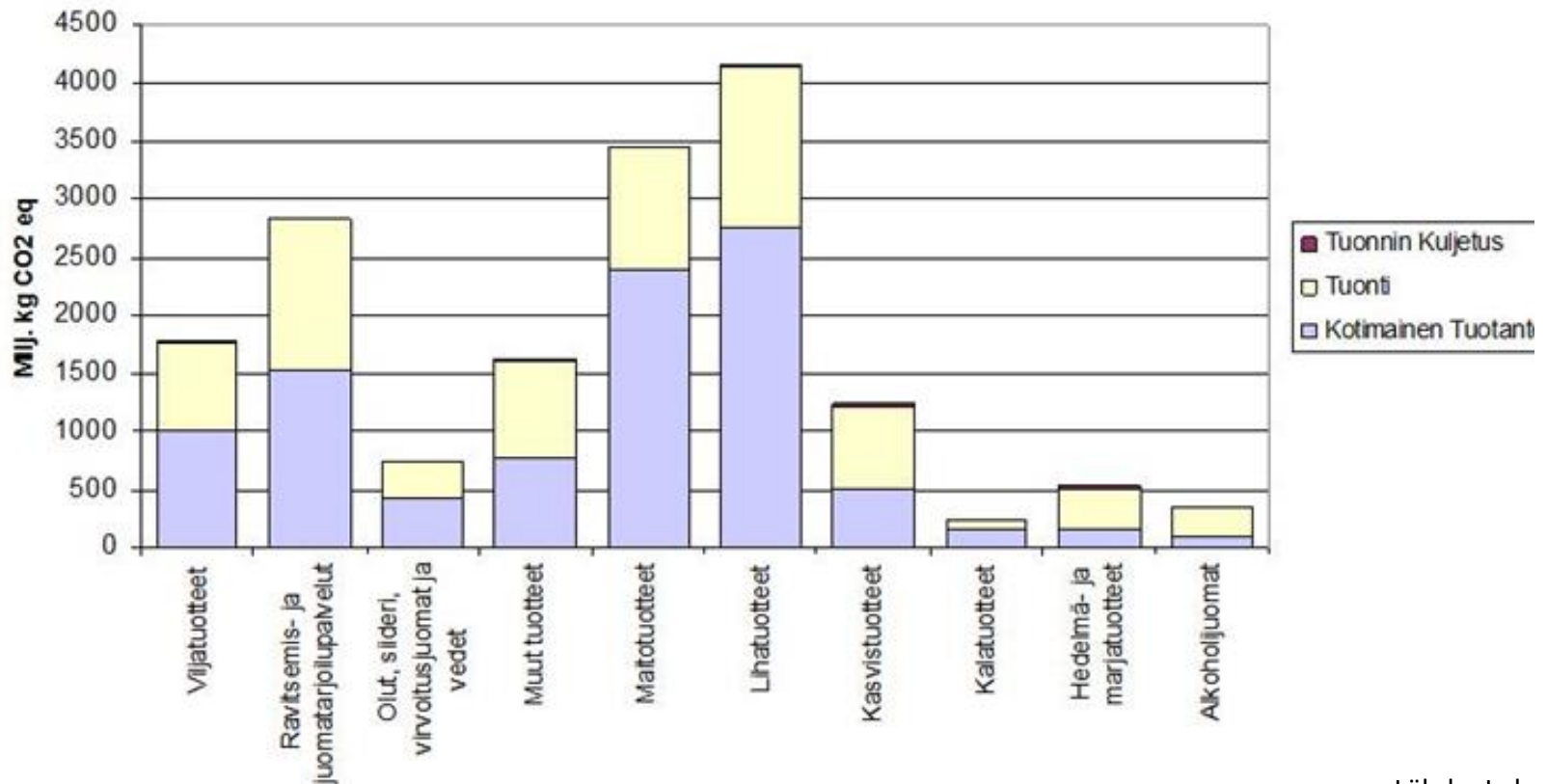
Lähde: Luke

Kaurahiutaleiden tuotanto;

mikä osuus alkutuotannosta, jalostuksesta ja kuljetuksesta?

CO₂ osuus tuotannossa ja kuljetuksessa

Lähde: Luke

Kuljetus, jalostus, pakkaaminen

- keskeisimmät ilmastovaikutukset liittyvät elintarvikkeiden valmistukseen sekä raaka-aine- ja tuotehävikkiin.
- kuljetukset ja pakkausmateriaalit muodostavat yleensä vain pienen osan ilmastovaikutuksista
> lähiruokaa ei tarvitse välttämättä pakata

Ruokapalveluiden hankinnat / ostokanavat

- suurin osa raaka-aineista hankintaan valtakunnallisista tukkuliikkeistä
  - Foodservice (HoReCa) -tukkukauppaa Suomessa harjoittavat Heimon Tukku Oy, Ruokakeskon tytäryhtiö Kespro Oy, SOK:n alainen Meira Nova Oy sekä Metro-tukku (Wihuri Oy Aarnio).
- alueelliset valtakunnalliset meijerit, teurastamot ja leipomot sekä alueelliset vihannestukut ja pienemmät yksityiset tukkuliikkeet, esim. Patu-tukut
- lähituotteiden ostoissa kauppaa tehdään jonkin verran suoraan paikallisten viljelijöiden ja jatkojalostajien kanssa.
- Pohjoissavolaiset ruokapalvelut mukana Sansian kilpailuttamissa sopimuksissa

Mikä on ruokapalveluiden lähiruokahankintojen tilanne tällä hetkellä ja miten sitä mitataan?

Ruokalistasuunnittelu...

- Lisätään lähellä tuotettujen kasvisten määrää, erityisesti juurekset, kaalit, sipulit, peruna
- Lisätään palkokasvien: papujen, herneiden ja linssien käyttö proteiinilähteenä (vähentää ilmasto- ja ravinnekuormitusta)
- Vähennetään lihan ja maitotuotteiden käyttöä (vähentää ilmasto- ja ravinnekuormitusta) esim. muutetaan raaka-ainesuhteita tietyntyyppisissä ruokalajeissa, kuten padat, keitot.
- Lisätään kotimaisen viljan käyttöä mm. ohra, ruis, kaura, speltti > riisi minimiin tai pois

...ruokalistasuunnittelu jatkuu

- Käytetään järvikalaa / MSC-sertifioitua kalaa
- Suositaan luomuraaka-aineita edes osittain (vähentää kemikaalien käyttöä, lisää monimuotoisuutta)
- Käytetään sesonkien mukaisten raaka-aineiden käyttö esim. sesonkiruokalistat (vähentää ilmastokuormitusta)
- Suositaan helposti säilyviä ruoka-aineita (vähentää ilmastokuormitusta)
- Vältetään pitkälle jalostettuja tuotteita (vähentää ilmastokuormitusta)
- Suositaan lyhyen toimitusketjun ruoka-aineita (vähentää ilmastokuormitusta ja jätteitä)
- Suunnitellaan ruokalistakierto siten, että ylijäämäruoat voidaan hyödyntää (vähentää jätemäärää ja kaikkia ympäristövaikutuksia)
- Suositaan tuttuja raaka-aineita ja edistetään paikallista ruokakulttuuria

Ruokasesongit

- Sesonkiruoka tuo mukavaa vaihtelua, odotusta ja hauskuutta ruoanlaittoon ja ruokapöytään.
- Sesongin mukaan parhaimmillaan olevien raaka-aineiden maku ja hinta ovat kohdillaan.
- Raaka-aineiden valinnan lisäksi tulee kiinnittää huomiota myös ruoan säilytykseen ja valmistusmenetelmiin.
- Tuontihedelmät ovat myös sesonkiruokaa.
- Kaloillakin on omat sesongit.
- Lähiruokasesongit?

Ruokahävikki/ratkaisuja

- Älä valmista ruokaa ruokaa ”varalta”.
- Kehitä uusia reseptejä ylijäämäruoan tai raaka-aineiden hyödyntämiseksi
- Ottamalla tähdelounaskäytäntö kaikkiin Suomen kouluihin voitaisiin säästää vuodessa kaksi miljoonaa ateriaa
- Ruokahävikki näkyväksi asiakkaille -> kaikki mukaan hävikin vähentämistyöhön
  - 500 euroa roskiin vai mieluummin vaikka elokuvaan koko porukalla 8 krt/vuodessa tai kylpylälomalle (4 henkinen perhe)
- Astianpalautukseen taulukko päivittäisestä ruokajätteen määrästä -> esille myös tieto hukkaan menneistä euroista (ruokajätteen hinta/kg)
- Palkitseminen
  - Päiväkodissa ja esikoulussa lapsen voi palkita tarralla tai leimalla, jos lautanen on syöty tyhjäksi
  - Isommille ilmaiset perjantaikahvit

Aluetalous hankinnoissa 1

Oletus: raaka-pakasteena myytävän lihapulla 5,95 e/ kg (alv 0), palkkakustannuksia sitoutuu noin 3,80€/lihapulla kg.

TUKKU MUUALTA SUOMESTA

Kotimaisesta tai ulkomaisesta raaka-aineesta Pohjois-Karjalan ulkopuolella valmistettu lihapulla, joka toimitetaan valtakunnallisen tukun kautta pohjoiskarjalaisille keittiöille

lihapitoisuus 51 %, josta nautaa 50 % ja sikaa 50 %

	Kasvattaja	Teurastus ja leikkuu	Jalostus	Tukku
Palkat	0 €	0 €	0 €	0 €
Yritystulo	0 €	0 €	0 €	0 €
Yhteensä	0 €	0 €	0 €	0 €

0,00€

Aluetalouden hankinnoissa 2

KOTIMAISESTA LIHASTA VALMISTETTU LIHAPULLA

Kotimaisesta lihasta (kasvatettu, teurastettu ja leikattu Pohjois-Karjalan ulkopuolella), maakunnassa jalostettu ja toimitettu asiakkaille
lihapitoisuus 62 %, josta nautaa 50 % ja sikaa 50 %

	Kasvattaja	Teurastus ja leikkuu	Jalostus	Tukku
Palkat	0 €	0 €	0,34 €	0,08 €
Yritystulo	0 €	0 €	0,08 €	0,02 €
Yhteensä	0 €	0 €	0,42 €	0,10 €

0,52€

PAIKALLINEN LIHAPULLA

Maakunnassa kasvatettu, teurastettu, leikattu, jalostettu ja toimitettu asiakkaalle
lihapitoisuus 62 %, josta nautaa 50 % ja sikaa 50 %

	Kasvattaja	Teurastus ja leikkuu	Jalostus	Tukku
Palkat	0,11 €	0,20 €	0,34 €	0,08 €
Yritystulo	0 €	0,10 €	0,08 €	0,02 €
Yhteensä	0,11 €	0,30 €	0,42 €	0,10 €

0,93€

Aluetaloudellinen vaikutus kunnallisveroina

Opetellaan tarkastelemaan asioita vähän
pidemmälle tulevaisuuteen!

Miten raha jäisi kiertoon oman alueen kehittämiseen
mm. ilmastoratkaisujen avuksi?

Kiitos

